

Marius Wessel: een plantenteler die bosbouwer werd

“Ik ben een landgebruikssysteem-man met een bosbouwaspect”

Na een kleine drie jaar neemt Marius Wessel afscheid als interim hoogleraar bij de vakgroep bosbouw op Hinkeloord. Een bescheiden man met bijzondere kwaliteiten. Gewaardeerd door zijn medewerkers om zijn onderzoeks- en opleidingsimpulsen. Als interim-eenling zal hij vertrekken. Er zullen twee hoogleraren voor terugkomen. Een interview met de scheidende man.

“Ik heb tropische plantenteelt gestudeerd met een heel sterk bodemkundig component: bodemvruchtbaarheid, bodemkartering maar ook plantenziekten. Als je naar de tropen gaat moet de interdisciplinariteit in je hoofd zitten, breed opgeleid, je moet generalist zijn. Je staat daar in de tropen vaak alleen voor”, aldus Marius Wessel.

Nigeria. Hij deed daar onderzoek aan de schaduw- en bemestingsbehoefte van cacao, bij elkaar ongeveer 9 jaar. In 1971 promoveerde hij in bodemvruchtbaarheid. Toen vertrok Wessel naar Indonesië, waar hij eerst in de plantage-landbouw werkte, daarna managementwerk in de bodemkunde, tuinbouw en landbouw. In de breedte dus weer.

In 1982 werd Wessel hoofd van de International Course for development oriented Research in Agriculture (ICRA cursus). Een internationale cursus voor afgestudeerde en/of gepromoveerde mensen uit Europa en ontwikkelingslanden waarin ze onderzoeksplanning werd bijgebracht. “Ik leerde ze in acht maanden aan de hand van bedrijfssystemenonderzoek en knelpuntenanalyses onderzoeksprogramma’s op te stellen. Daar heb ik eigenlijk het hele bedrijfssystemenonderzoek in mijn vingers gekregen, ook de sociaal econo-

De thuissituatie

natuurwetenschappelijk onderzoek, hypothesen een holistische onderzoeksbenaderingen toe te passen. Ik was de beste cursist in m'n eigen cursus. In de zes jaar dat ik dit werk deed heb ik enorm veel geleerd. Je ziet zoveel in en van de wereld dat je er bescheiden van wordt. Je leert

Marius Wessel:

“Ik was de beste cursist in mijn eigen cursus”

Eigenlijk wilde Wessel de voorlichting in. “Maar als je niet van boerenafkomst bent, is het niet makkelijk een goede voorlichter te worden. Je bent niet één van hen. Je hoeft maar één stomme opmerking te maken en je ligt eruit. Je bent niet meer geloofwaardig”.

Dus ging hij naar de tropen. Het onbekende trok. Wessel vertrok na zijn studie naar Ghana en

mische kant. Eerst bekijken hoe het systeem werkt, goed begrijpen waarom het draait het zoals het draait, dan nagaan of er problemen zijn en waardoor ze worden veroorzaakt. Daarna kijken op welk niveau je mogelijkwijs het probleem oplost en niet verschuift. Deze vorm van onderzoek was voor mij een openbaring. Om nu, in plaats van reductionistisch onderzoek en

dan wat onderzoek wel en niet kan betekenen”.

In 1987 werd Wessel hoogleraar bij de vakgroep Tropische Plantenteelt. En vanaf juni 1994 interim hoogleraar bij de vakgroep Bosbouw.

Op welke manier keek u drie jaar geleden tegen het vakgebied bosbouw aan?

“Ik heb het altijd merkwaardig

gevonden dat zoveel gemeenschappelijke kennis, in de landbouw en in de bosbouw, zo geïsoleerd was. Er is nauwelijks verschil tussen de teelttechnieken van een rubberplantage of een populierenakker. Het is merkwaardig dat er zo weinig contacten waren tussen de gemeenschappelijke "groene" vakgebieden en dat de teelttechnische kennis en ervaring zo weinig werd uitgewisseld. Dat herkende ik ook wel bij andere vakgroepen."

"Bosbouw is veel meer een vorm van landgebruik terwijl de landbouw veel meer productiegericht is. Bij landbouw kan je steeds opnieuw gewassen kiezen en de bodemvruchtbaarheid aanpassen. Bij de bosbouw daarentegen zit je vast aan de gemaakte keuzes en aan bepaalde groeiplaatseigenschappen. Dat maakt bosbouw interessant en dat geldt ook voor het lange termijn denken."

Waar ligt uw bosbouwinteresse?

"Het meest uitdagende onderzoeksprogramma wat nu in onze vakgroep draait is het onderzoek naar duurzame houtproductiesystemen in Kameroen. Er zijn 14 verschillende subprojecten. Daarin komt de gehele bosbouw in tot uiting. Het opstellen van een beheerplan voor het tropisch regenwoud voor duurzame productie. Daarbij zitten niet alleen de sociale componenten, maar ook de economische, de ecologische, de landevaluatie en de hydrologie. Een enorme uitdaging voor de vakgroep."

Maar ook in de samenhang met andere richtingen ziet Marius Wessel kansen. "Door modelmatige benadering van bosbeheermethodieken zitten wij als wetenschappelijk instituut op een niveau wat bij ons past en waarin

de tropische en gematigde bosbouw bij elkaar komen. Teeltkundig zal er een betere integratie mogelijk zijn".

En de maatschappelijke vraagpunten?

"Als je het in de tropen over bosbouw hebt, dan heb je het over mensen. Mensen die voor hun bestaan afhankelijk zijn van het bos. Ze produceren voor zichzelf. Ze zijn direct aan het bos gebonden. In Nederland is dat anders. Er zit altijd iemand tussen. De eigenaar of de beheerder hoeft er niet direct van te leven. Je hebt een maatschappelijke discussie over het gebruik, maar niet over een bestaansbron zoals in de tropen".

"Als in Europa 30 - 40 % van de

Hoe denkt u over de Nederlandse certificering van bos en hout?

"Dat is een modegril. Het is in Nederland niet nodig. Het is een solidariteitsoverweging om belemmeringen die je een ander op legt, zelf ook ter harte te nemen. West Europa is ontbost. Je kunt niet zeggen dat onze leefomgeving daarmee is verslechterd. We kregen daar iets anders voor terug. We kunnen met de Nederlandse bodem allerlei domme dingen doen zonder daarvoor direct gestraft te worden. In de tropen worden ecologische zonden direct afgestraft. Daar heb je hoge regenval (> 2000 mm), vaak zeer arme gronden, veel reliëf en hoge temperaturen. Als het bos eraf is houd je

"Certificering van bos en hout is een modegril"

landbouwgrond omgezet zal worden in bos dan heb je in die schaal een hoeveelheid aan vragen als onderzoeksthema's voor onze universiteit. Alle aspecten van de bosbouw komen dan weer terug. Als het alleen maar gaat over de ecologische hoofdstructuur waar je A met B moet verbinden, dan weet je zo langzamerhand wel welk bos je neer moet zetten. Het is wel leuk om te kijken hoe een konijn van A naar B loopt, maar dat kan een bioloog doen. Dat hoeft een bosbouwer niet te doen. De werkvelden van een bosbouwer zijn de specifieke eigenschappen van individuele bomen en groepen bomen en de effecten daarvan op het milieu en de groeiplaatsleer. De bosbouwer onderscheidt zich van anderen in het denken en doen over ingrepen, over ontwikkelingsprocessen en eindproducten".

een gedegradeerde bodem over, een soort maanlandschap. Een bodem die veel slechter is dan de oorspronkelijke toestand. In de tropen is er dus meer noodzaak om voorzichtig met de bossen om te gaan dan in West Europa. Duurzaam bosbeheer in Nederland is een slimme bedrijfsvoering, die uiteindelijk economisch interessanter is dan dat die voor het milieu noodzakelijk is. In Nederland hebben we duurzame bosbouw, zelfs met kaalkap. Natuurlijk bos ontbreekt. Bij kaalkap ben je natuurlijk veel kwijt, maar dat bouw je in 30 of 40 jaar wel weer op. In de natte tropen duurt het eeuwen voordat er weer regenbosclimaxvegetatie staat."

Hoe belangrijk zijn de bossen in Nederland en mondiaal gezien?

"In Nederland gaat het vooral om milieu en recreatiefuncties. De

laatste tijd is er ook hernieuwde aandacht voor bos als energiebron en als CO₂ opslagplaats. Mondiaal gezien denk ik, behalve aan houtproductie, ook aan waterkringlopen en de CO₂ huishouding. Aan het instandhouden van die functies hangt uiteraard een prijskaartje. Je kunt natuurlijk niet zeggen in de (tropische) derde

Maar ook nationaal zijn er kansen. Door samenwerking met het IBN ontstaan nieuwe kansen voor onderzoekstrajecten. Daar ligt toekomst voor de vakgroep. Een verbreding en continuïteit van het onderzoek wordt gewaarborgd door stabiliteit. Op den duur ontstaan een universiteit en onderzoeksinstituut die meer dan sa-

de economische en sociale gevolgen van het 'slepen met gewassen'. "Een enorm interessant gebied."

Hoe zit het dan met de exotendiscussie in Nederland?

"De discussie over de douglas in Nederland is een stammenstrijd. Exoten versus inheemse soorten

"Als we het met onze inheemse landbouwgewassen hadden moeten doen, dan zou het er hier ellendig uitzien"

wereld liggen onze groene longen en daar mogen jullie niet aan komen, terwijl wij onze bossen gebruikt hebben om onze economische welvaart tot stand te brengen. Waarom mogen de derde wereld landen dan op hun buurt niet de bossen gebruiken om te investeren en zo een hogere levensstandaard te verkrijgen?"

Is er in de afgelopen drie jaar een bosbouwer geboren?

"Ja, ik vind het leuk om te denken zoals een bosbouwer denkt: een boom in een breder kader te zien, en niet alleen de teeltaspecten. Maar vooral ook die andere dingen. Zoals de multifunctionaliteit van het bos. Ik ben nu een soort generalist die iets van bosbouw weet en een heel breed georiënteerde landbouwkundige. Een landgebruikstestament, waarin bosbouw een aspect is".

Waar ligt de toekomst van de vakgroep Bosbouw?

"Bij de tropen. Daar ligt de uitdaging en daar zit ook nog internationaal geld voor onderzoek.

menwerken. Een grote uitdaging voor de universiteit is het om vooraanstaand te worden op het vakgebied. Dat betekent dat er ook betere samenwerking op onderzoekgebied met andere universiteiten zoals in Duitsland, Frankrijk of Canada van de grond moet komen. Op opleidingsgebied is de samenwerking er reeds. Uiteindelijk ligt er toekomst in al onze richtingen: beheer en beleid, ecologie, teelt en houtkunde".

Afscheid: symposium en rede

Marius Wessels afscheidssymposium gaat over de domesticatie van bomen en/of ecosystemen van het tropisch regenwoud, onder andere over het verplaatsen van soorten naar andere groeiplaatsen waarbij de ziekten en plagen en dergelijke worden achtergelaten en waar op de nieuwe groeiplaats ook betere productieresultaten worden gehaald.

"Soms moet je dan nog een kevertje nasturen om de bestuiving goed te laten verlopen, zoals bij de oliepalm het geval was". In de afscheidsrede gaat Wessel in op

gaat hier erg ver. Je kunt je natuurlijk af vragen: is het nog wel zinvol om hier een natuurlijk ecosysteem op te bouwen? Het is leuk dat biologen aan andere geïnteresseerden kans hebben om bepaalde bossen aan te leggen met inheemse soorten. Maar om te zeggen dat in elk bos exoten moeten worden bestreden, ook als ze inheemse soorten niet verdringen, dáár geloof ik niet in. Je hebt in dat bos toch een verrijking. Zodra het een geloof wordt en de emotie gaat overheersen, dan word ik erg voorzichtig. Ik denk dat, als we het met onze inheemse gewassen hadden moeten doen, het er hier ellendig uit zou zien".

Heeft u nog een tip voor uw opvolger?

"Voor wat zijn vakgebied betreft: streven naar een duidelijke herkenbaarheid en profilering. Probeer weer een Wageningse school op het gebied van bosbouw te krijgen. Een vlag op de vakgroep".